

Nr 114.

Av herr **Lindberg m. fl.**, om anslag för arbetslöshetens bekämpande.

Under remissdebatten framfördes från flera talare tillhörande särskilt högerpartiet den uppfattningen, att de anslagsyrkanden regeringen framfört för motarbetande av arbetslösheten voro alldeles för högt tilltagna. Att en sådan uppfattning kan råda på håll, där man dock ej är okunnig om den omfattning arbetslösheten tagit, måste i hög grad väcka förvåning. I motsats till denna uppfattning, som syftar till en minskning av de begärda anslagen, vill den vänstersocialistiska partigruppen för sin del framhålla, att även om de å tilläggsstat för år 1922 upptagna beloppen kunna förefalla högt tilltagna, så måste intrycket — då man närmare tränger in i frågan och konstaterar antalet arbetslösa samt att detta antal hastigt växer för var dag — bli det, att det föreslagna anslaget icke kan vara tillräckligt, utan att tusen och åter tusen arbetslösa komma att få lida nöd och svält eller vara hänvisade till den kommunala fattigvården, så vida en icke betydligt ökad arbetstillgång inträder inom kort tid, vilket väl dock får anses ligga utanför det antagligas gränser.

Detta intryck stärkes ytterligare, då man får upplysning, att av befintliga arbetslösa 140,000 endast 60,000 kunna erhålla bidrag av det föreslagna arbetslöshetsanslaget, antingen i form av arbete eller såsom understöd. Således skulle 80,000, möjligen ytterligare något 10,000-tal, då ju antalet arbetslösa är i ständig tillväxt, bli ställda utanför möjligheten att erhålla något gott av detta anslag. En stor del av dessa människor bliva väl tvingade till anlitande av kommunernas fattigvård, då de små besparingar, som möjligen funnits hos en eller annan arbetslös, nu förötts. Upplåningen av pengar på tillhörigheter är säkerligen utnyttjad i yttersta grad. Slutligen är det så, att fackföreningarnas fonder för understöd vid arbetslöshet i detta nu äro i allmänhet uttömda. Återstår alltså

endast kommunalt fattigunderstöd för de 80—90,000 arbetslösa, som icke skulle erhålla någon hjälp av de föreslagna arbetslöshetsanslagen.

Ett understödjande med fattigvårdsmedel av oförvitliga och arbetsföra arbetare synes oss i mycket hög grad vara stridande mot sunda sociala samhällsprinciper. Men dessutom är att märka, att ett flertal kommuner befinna sig i den situationen, att medel icke kunna anskaffas för detta ändamål. Särskilt gäller detta ekonomiskt svaga landskommuner, där någon större industri är placerad och en betydande del av befolkningen för sin utkomst är direkt beroende av ett eller flera industriföretag, vilka nu inställt driften. För sådana kommuner särskilt har situationen nu utvecklats sig fram till bristningsgränsen. Möjligheterna till uttaxering av erforderliga medel förefinnas icke, då de decimerade skatteobjekten redan förut tyngas av en dryg kommunal skattebörd. Kreditmöjligheterna äro också till fullo utnyttjade. Dylika kommuner måste därför fordra, att staten i stort sett tager på sig de ekonomiska konsekvenserna av kristiden.

Här möter man nu den invändningen, att staten icke orkar med att uppföra i budgeten ytterligare anslag utöver av Kungl. Maj:t föreslagna. I föreliggande budgetförslag har också endast upptagits de summor, som, enligt vad ovan sagts, skola användas till hjälp för 60,000 arbetslösa av 140,000. Men upptagande av en större eller mindre summa härvidlag torde enligt vårt förmenande icke inverka synnerligen mycket på den totala summan, som det svenska folket i sin helhet får betala för arbetslöshetens bekämpande. Innebörden av ett större eller mindre belopp i statsbudgeten är ju blott en uppdelning av vad som lämpligen bör uttagas genom statskatt å ena sidan och genom kommunalskatt, privata sammanskott och dylikt å den andra. Ur den samlade nationalinkomsten måste dessa summor alltid tagas. Nationalekonomiskt är det av betydelse endast huru stor den samlade summan är, som användes för arbetslösheten. Däremot icke hur mycket man av staten tillskjuter för detta ändamål. Då den samlade summan ju med nuvarande understödsprinciper icke kan bli större än vad som är absolut ofrånkomligt för att de arbetslösa och deras familjer skola kunna uppehålla livet, blir fördelningen således mindre betydelsefull. Alla krav, som framkommit om minskning av statsanslagen till arbetslösheten, kunna således, om de skulle bifallas, icke medföra en minskning av det belopp, som måste tagas ur den samlade nationaltillgången, utan endast medföra, att staten skall betala en mindre del, kommuner och enskilda en större.

När man anlägger denna synpunkt på spørgsmålet förefaller tanken på ökade statsbidrag till arbetslösheten mindre nationalekonomiskt vådlig,

särskilt om anslagen användas i allra största omfattning för *produktiva* ändamål, d. v. s. på sådant sätt, att de använda pengarna ej bara förbrukas utan dessutom omvandlas i vissa naturavärden.

Utifrån denna motivering tillåta vi oss framföra vissa krav om ökning av sådana anslag, som kunna användas till minskande av arbetslösheten. Vi vilja härvidlag framhålla, att anslagen i första hand böra utgå till produktiva ändamål, och att det då ligger närmast till hands vid skapandet av arbetstillfällen, att man *fullföljer byggandet av de kommunikationsleder*, järnvägar m. m., vilka redan beslutats av riksdagen. I viss mån har regeringen tagit avstånd från en dylik ståndpunkt, då den med den ekonomiska depressionen som motiv knappat in på en hel del anslag för ifrågavarande ändamål. Ett sådant sätt att spara blir ur nationalekonomisk synpunkt tämligen meningslöst. Man måste ju i alla fall ge försörjning åt de människor, som skulle fått sin utkomst vid järnvägsbyggena. Regeringens sparsamhet blir således i detta fall endast att man sparar på det ena kontot för att ge ut pengarna på det andra. Medan således sparsamhet iakttages, när det gäller beslutade kommunikationsleder, få arbetslöshetsmyndigheterna ge sig ut att söka med ljus och lykta efter *nya* arbeten att igångsätta i stället. Det vore — tyckes det oss — det enda förnuftiga, att först bygga järnvägarna och utföra andra beslutade och påbörjade arbeten och först sedan fylla i med andra arbeten, i den mån sådana vore erforderliga.

I anslutning till vad här ovan anförts vilja vi framlägga vissa förslag på utökning av en hel del anslag, som upptagits i statsverkspropositionen samt beviljandet av några nya sådana. Vi vilja motivera vårt förslag med att hänvisa till den uppfattning, som även uttalats i ett utlåtande från Norrbottens läns arbetslöshetskommission, nämligen att man bör söka under kristiden skapa sådana produktiva krafter — kommunikationer, vattenkraftsbyggen, bostäder, nya jordbruk m. m. — som kunna åstadkomma att samhället står berett, då uppgångstiden inträder, att på ett tillfredsställande sätt utnyttja de möjligheter till export och avsättning inom landet, som då kunna uppstå. I samma riktning går även på sätt och vis ett uttalande, som gjordes av 1920 års riksdag, då utredning begärdes beträffande möjligheten att organisera statens arbeten på sådant sätt, att vid brist på arbete inom den enskilda industrien statens företagareverksamhet i motsvarande grad utökades för skapande av jämn arbetstillgång.

I överensstämmelse med dessa riktlinjer har i en motion framförts yrkande om anslag till byggande av järnväg Kalix—Morjärv. I tvenne andra motioner påyrkas anslag för järnvägen Jörn—Gubbljaure samt ökat anslag till linjen Porjus—Jokkmokk av Inlandsbanans norra del. Vi under-

stryka nödvändigheten av dessa anslag och hänvisa i övrigt till den framställning, som insänts från hjälpkommissionen i Norrbottens län, i vilken det betonas, att med hänsyn till den stora arbetslösheten det måste anses såsom nödvändigt, att detta järnvägsbyggande kommer till stånd.

Utöver de här nämnda järnvägarna finnas ytterligare några, vilka genomlöpa bygder med stor och tyngande arbetslöshet och vilkas bedrivande i forcerat tempo är en krävande angelägenhet. Vi syfta på statsbanorna Sveg—Hede, Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare, södra linjen, banan Forsmo—Hoting och banan Hällnäs—Stensele. Med igångsättande eller forcerande av dessa järnvägsbyggen skulle även en hel del av den personal, som annars måste avskedas vid statens järnvägstrafik och vid övriga statsverk, kunna beredas sysselsättning.

Då riksdagen redan förut slagit in på den vägen att ställa medel till Kungl. Maj:ts förfogande för arbetslöshetens bekämpande och för att kunna efter behov och utan bestämd specificering av summan på varje järnvägslinje användas till byggande av järnvägar vilja vi härmed ifrågasätta, att ett anslag av ytterligare 10 miljoner lämnas för detta ändamål, varvid dock borde kunna bestämmas, att anslaget i den mån det så anses lämpligt finge användas för arbetslöshetens bekämpande genom igångsättande av arbeten jämväl vid statens redan trafikerade banor, t. ex. ombyggnader och kompletteringar av banor m. m. Anslaget borde därutöver kunna användas för de övriga kommunikationsverkens räkning. Så t. ex. är ju behovet av s. k. ödebygdstelefoner mycket stort i övre Norrland. I den mån man fann det tekniskt möjligt igångsätta sådana arbeten skulle anslag härför kunna ges. Slutligen kunde medel ur ett dylikt anslag lämnas för igångsättande av elektrifieringsarbeten, utbyggande av vattenfall, mindre kanalarbeten, upprensande av vattenleder och dylikt. Kort sagt, detta anslag — ställt till Kungl. Maj:ts förfogande — skulle användas så, att det medförde den största effekten med avseende på arbetslöshetens bekämpande och på samma gång vore till största nytta och gagn för landet med hänsyn till framtiden.

I detta sammanhang erinra vi därom, att Kungl. Maj:t föreslagit anslag till *statsbeställningar* för att åstadkomma arbete inom vissa grenar av industrien. Kungl. Maj:t har emellertid därvidlag föreslagit väsentligt lägre belopp än de hörda myndigheterna begärt. Ifrågavarande myndigheter begära nämligen c:a 42 miljoner kronor, under det att Kungl. Maj:t nöjt sig med 15 miljoner. Om man från dessa 42 miljoner avför c:a 22 millioner till armé- och marinförvaltningar, återstå 20 miljoner, som skulle finna användning för rent produktiva ändamål. Vi framföra härmed

förslag, att anslaget för dessa statsbeställningar måtte ökas från av regeringen äskade 15 miljoner till 20 miljoner, en förhöjning sålunda av 5 miljoner, vilken ökning för övrigt är väl motiverad med hänsyn till förslagen förut i denna motion om ökat järnvägsbygge m. m., varav nödvändigtvis följer möjlighet till ökade statsbeställningar.

Under erinran om, att vi i en separat motion föreslagit med miljoner ökat anslag till *vägarbeten*, vilja vi här nedan föreslå ytterligare anslag för nödhjulsarbeten genom *byggande av hus, inredande av nya bostäder i gamla hus samt uppdelning av större bostäder till mindre*, varom motion vid flera tillfällen framförts i riksdagen. Av det sålunda ifrågasatta anslaget, som samtidigt skulle åstadkomma såväl bostadsbristens minskande, som ökade arbetstillfällen, mena vi att en viss del må kunna användas som lån till statstjänare för byggande av bostäder, d. v. s. att det principbeslut, som i denna fråga fattades av 1921 års riksdag, bör fullföljas, men att såväl den ordinarie som den icke ordinarie statstjänarepersonalen må kunna få lån ur detta anslag. Vi föreslå, att en summa av c:a 5 miljoner ytterligare må anslås för detta ändamål.

En annan väg, på vilken man kan motarbeta arbetslösheten icke blott för tillfället utan även för framtiden och som belystes i remissdebatten från flera talare, är att bevilja högre anslag till *egnahemsverksamheten*, inklusive till grundande av kolonat samt till byggande av bostäder och ekonomibyggnader m. m. å dessa kolonat. Särskilt med hänsyn till att det torde bli nödvändigt för stora delar av den befolkning, som sökt sig över till industrien, att söka sig åter till jordbruket, skulle anvisande av medel för detta ändamål vara väl motiverat. Vi anse ett belopp därför av ytterligare omkring 5 millioner kronor erforderligt.

Slutligen bör det även uppmärksammas, att igångsättande av arbete på statsskogarna i större utsträckning skulle ha stor betydelse för minskande av arbetslösheten, särskilt i Norrland. Ett reserverande av 2—3 miljoner kronor därtill vore därför synnerligen önskvärt och lämpligt.

Detaljerna för utlämnande av anslag kunna lämpligen överlåtas åt Kungl. Maj:t att bestämma. Härvidlag bör det i större utsträckning än vad chefen för socialdepartementet föreslagit, tillåtas kommunerna att själva anordna arbeten med statsanslag. Den omständigheten, att de statliga organen för nödhjulsarbetet redan äro överlastade och att av 140,000 arbetslösa endast 20,000 kunnat beredas arbete, talar ju oförtydligt för att även andra organ än staten böra betros med uppdrag att organisera och leda arbeten, som erhålla statsbidrag.

Våra yrkanden här ovan skulle ju egentligen motivera, att vi under

olika anslagpunkter i budgeten begärde ökning av föreslagna anslag eller nya sådana. Men då riksdagen, på förslag av Kungl. Maj:t, redan slagit in på den vägen att lämna stora anslag, utan att specificera varje ändamål, vartill de skola användas och beloppen för de olika ändamålen, anse vi det ur flera synpunkter lämpligast, att här följa denna princip. Under normala förhållanden kunde det ge anledning till betänkligheter att låta anslag utgå på detta sätt, men under nuvarande exceptionella förhållanden och, då endast Kungl. Maj:t kan genom sina organ överblicka var behoven äro störst, torde ett fullföljande av denna praxis kunna förordas.

Då det blir fråga om att avgöra var dessa medel skola tagas, vilja vi hänvisa till, att vi i en annan motion föreslå vapenövningarnas inställande under nuvarande nödtid. Ett dylikt inställande skulle — även om det skulle åstadkomma en mindre ökning viss tid av året av de arbetslösa — medföra en betydande minskning av anslagsbehovet å fjärde huvudtiteln, jämväl då även å de anslag som anvisats av 1921 års riksdag och skola förbrukas under 1922. Sålunda uppkomna besparingar kunde täcka en väsentlig del av de genom bifall till denna motion ökade utgifterna. Vi vilja därutöver påpeka, att genom beslut av 1921 års riksdag är ett större anslag på 10 miljoner beviljat som ersättning till statens järnvägar för förluster på grund av taxenedsättning. Detta anslag, som ännu icke lär ha tagits i användning, i vart fall blott till en mindre del, och som torde visa sig obehövt för avsett ändamål, synes oss mycket väl kunna tagas i anspråk för av oss föreslagna olika ändamålen.

Vi tillåta oss på grund av det anförda hemställa,

att riksdagen måtte besluta att, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, för arbetslöshetens bekämpande i huvudsaklig överensstämmelse med vad här ovan anförts, till Kungl. Maj:ts förfogande ställa ett förslagsanslag högst 28 miljoner kronor att uppföras å tilläggsstat för 1922 och användas i enlighet med de närmare grunder Kungl. Maj:t fastställer.

Stockholm den 21 januari 1922.

Elof Lindberg.

Ernst Hage.

C. O. Johansson
Sollefteå.

O. W. Lövgren.

Ivar Vennerström.